

Нинослав ИВАНОВСКИ

“

*Poka` i na
del a a ne na
zborovi !*

”

RES NON VERBA

Два датума се свети за луѓето од мојата генерација, главно, родена, воспитувана и израсната во периодот на таканареченото едноумие, всушност една блага варијанта на тврдиот збор комунизам. Тоа се Будимпешта 1956 година и Прага 1968 година. Тогаш сите мои слободоумни генерациски другари веруваа дека слободата е блиску, дека сепак е можна победа над големото зло надвиснато над двата прекрасни народа, унгарскиот и чехословачкиот.

Искрено посакувавме барем да бидат како нас, во системот кој се нарекуваше цијализам со хуман лик.

Иако крваво задушени во една нерамноправна борба, овие два настана станаа симболи на слободата и на нашата прикриена надеж дека сепак е можно да се победи. Откако беа крваво задушени двете револуции, со децении потоа ги следевме оние прекрасни луѓе кои заминаа во егзил и правеа кариери ширум светот, носејќи го својот нескротлив слободарски дух и талент. Вацлав Хавел, Милош Форман, Мирослав Ондрачек, Карел Гот, Вилмож Жигмонд и други. Имав прилика филмскиот снимател Вилмож Жигмонд да го видам случајно за време на Канскиот фестивал пред многу години. Сè од неговото бегство во 1956

до скала, од агол до агол. Таму во Будим, во местото на величествениот отпор се рецитираше Петефи, се редеа народните трибуни, студентите и интелектуалците. Пред споменикот на генерал Бем се пееше унгарската химна, ѝ се воскнуваше на слободната Унгарија, а луѓето како во транс се движеа по улиците. Моето скромно барање се однесуваше за присуство на дводневен научен симпозиум во овој легендарен град, каде што требаше да разменам свои искуства со колегите од европските земји. Никој од моите интимни пријатели и колеги од странство не можеше да поверува дека вакво нешто е можно. Не можеа Европејците да сфатат во што е проблемот. Се разбира, од моја страна немаше никаква причина за едно вакво однесува-

БИРОКРАТСКИ СЛОБОДАРСКА ЕВРОПА ОД АТЛ

Кој тоа денес има право да го ограничува движењето на луѓето на вака брутален начин? Од кого тоа големите европски држави се чуваат? Од малата Македонија? Зарем таа навистина може да биде закана за нечија сигурност? Каква тоа закана јас можам да бидам за Република Унгарија, за Словачка, за Велика Британија, или не знам за кого друго?

година од Унгарија, го следев како директор на фотографија и уживав во неговото мајсторство во филмовите на Спилберг и на Мајкл Чимино, каков што беше, на пример, оскаровецот "Ловец на елени". За мене неговите филмови не беа само триумф на едно врвно мајсторство, туку многу повеќе величествена победа на слободата и истрајноста кон она што е најсвето. Унгарецот Вилмож Жигмонд, протераниот, бегалецот, слободниот човек.

Сè ова го размислував откако со чувство на крајна пониженост, резигнација и срам го напуштив Конзулатот на Република Унгарија во Скопје, откако брутално беше одбиено моето сосема прописно и правилно барање за добивање валидна виза за влез во оваа сепак необична земја. И да биде иронијата поголема, тоа се случи токму на 50-годишнината, на денот на големото унгарско востание, кога се уриваа советските споменици, а граѓаните на Будим и на Пешта не ја даваа својата престолнина, борејќи се од улица во улица, од скала

ње на Унгарците. Се работеше за научен симпозиум какви што годишно има стотици, каде се среќаваат научните работници од цел свет. Овој пат во Будимпешта, истата онаа која многу одамна мојата генерација ја сонуваше. Се разбира дека ги имав сите потребни документи, еден куп, како што всушност е вообичаено кога се бара виза од нашите европски сонародници, го имав и истиот оној израз на снисходливост, молба, понижување кога дојдов пред службеничката во подрумот покрај полицаецот, каков што го имаат сите наши несреќни граѓани пред сличните шалтери кога на немушт македонски јазик со унгарски акцент, ќе ве преслушаат и ќе ве претресат од глава до пети.

Навистина, колку малку е потребно сите величествени чувства кои човек ги носи со себе заради некаква интимна или глобална причина, буквално да се урнат како кула од карти. Напрасно е овде да се бара некаква вина или да се повикуваат лоши чувства кои, пак, можат да генерираат лоши односи. Се ра-

боти само за едно индивидуално непријатно доживување. Животот продолжува натаму. Симпатичната Унгарка зад шалтерот веројатно веќе ме заборавила и покрај тоа што доволно направив за да ме запомни. Дури едно време и сакав да протестирам директно во Министер-

ството за надворешни работи на Унгарција, до претседателот на државата или до премиерот. Како ќе завршеа моите писанија не е тешко да се претпостави. Некако истата вечер го следев оправданиот протест на студентите пред зградата на Европската заедница во Скопје и

Кој тоа си зема такви прерогативи да упропастува генерации млади луѓе, брутално одземајќи им го правото на патување и на комуникација, дружење и размена на искуства? Кој, по каква основа и заради какви причини им оневозможува на македонските професори и научници да дебатираат и да разменуваат искуства со колегите од сите земји во светот? Кој и во име на што може да си дозволи таква свирепа пресуда за интелектуалната елита на една земја, за нејзината иднина?

одеднаш сфатив колку момчињата се во право, колку всушност е суров и вистинит нивниот очај. Навистина, кој тоа денес има право да го ограничува движењето на луѓето на вака брутален начин? Од кого тоа големите европски држави се чуваат? Од малата Македонија? Зарем таа навистина може да биде закана за нечија сигурност? Каква тоа закана јас можам да бидам за Република Унгарција, за Словачка, за Британија, или не знам за кого друго? По 1956 година токму унгарските граѓани беа "отаде" железната завеса, без да имаат елементарни човекови права. Ги препознававме ширум поранешната татковина по сиромашниот изглед, по лошите автомобили, по конзервите, по бедотијата. Тогаш, од нас никој не се плашеше, црвениот пасош минуваше секаде, без никаков проблем. А сега? Па, зарем ние не сме истите луѓе, како тоа одеднаш станавме опасни дури и за една Унгарција, па Словенија, Чешка, Полска, Словачка, утре и за Бугарија и за Романија? Та, зарем не сме слободна и демократска земја? И сега, токму тоа ни се случува од Унгарците, кои тоа најдобро го почувствуваа на своја сопствена кожа во текот на долги 5 децении. И сега тоа истото нам ни го сервираат! Кој тоа си зема такви прерогативи да упропастува генерации млади луѓе, брутално одземајќи им го правото на патување и на комуникација, дружење и размена на искуства? Кој, по каква основа и заради какви причини им оневозможува на македонските професори и научници да дебатираат и да разменуваат искуства со колегите од сите земји во светот? Кој и во име на што може себеси да си дозволи таква свирепа пресуда за интелектуалната елита на една земја, за нејзината иднина? Зарем зад тоа не се крие чист Сталинистички бирократски принцип, кој апсолутно нема никаква врска со слободарските принципи во кои се колне Шумановата Европа? И на крај, што остана од онаа прочуена визионерска синтагма на легендарниот генерал Де Гол "Европа од Атлантикот до Урал". Дали некои од проколнатиот Западен Балкан навистина веруваат во тоа и покрај сите превртливи изјави за некакво олеснување на визиониот режим, олеснување кое не постои.

Така, сонот за слободата и за демократијата, за владеењето на правната држава, толку често потенцирани од нашите гости, се распрснува како меур од сапуница. По којзнае кој пат македонските граѓани се наоѓаат во еден континуиран процес на понижување. Допрва времето ќе ја покаже огромната штета. Дваесет години брутална забрана за патување, понижувачко и недостоинствено чекање пред шалтерите, рондо на навреди и понижувања и изживувања од најпримитивен и долен карактер. Има ли некој во тунелот, го гледа ли некој светлото на крајот?

Да живее сепак Вилмож и неговата слободна Унгарција, која веројатно нема да ја видам никогаш!

ПРИНЦИПИ НА ТА ШУМАНОВА АНТИК ДО УРАЛ

